
ନବଭାରତ ମୁଦ୍ରାଳୟ, ଅମଳବାସୀ ୭୮୦୦୧୪

સતપંથ-સાહિત્ય સિરિઝ નં. ૨ જો.

સત પંથ ની દે વી ચો.

કુળ ઉરાડે સુર્ય પર-જાય નહીં ઠકાઈ.
જગડી હિં જગતમાં-સતપંથની સન્માઈ.

લેખક:—વરતેજ.

પ્રચાલક,
શ્રી ઈસ્માઈલી-સાહિત્ય મંડળ

પ્રગટ કરતા,

મોમદલાઈ વલ્લી નાઝર.

કાન્ડી મોદલ્લા જેલ રોડ, મુબઈ નં. ૬૬

વર્તિ ૨ જી.

પ્રત ૧૦,૦૦૦

સંવત ૧૯૮૨ ઇ. સ. ૧૯૨૬ બી. સ. ૧૯૪૪

કિંમત જવ પાઈ.

બાપનાર.

ન શરીફ આં સેફરી મન ચાજ, શ્રી ખોજ સીંવી
ટીંગ પ્રેસ, ૧-૪ ડોંગરી રટ્ટીટ બીમપુરા મુબઈ નં. ૬.

ખુલાસો.

શિયા ઇમામી ઇસ્માઇલીયા આગાખાની શીરકા અ
હીન્દમાં ચોતરફ સતપંથ ધર્મના નામે મશહૂર થતો જાય
કેટલાક બાવિક અને ધર્મ પ્રેમી હીન્દુભાઈએ ઇસ્લામના
ગણાતા આ સતપંથમાં પ્રાચીન અને અસ્વાચીન સનાતન વે
ધર્મનાં સિધ્ધાંતોથી વાકેફ થઈ, આ હીન્દુ મુસલમાન
વગરનાં પંથમાં ભેળાતા જાય છે. એ ભેળાતા હીન્દુ ભાઈએ
આકર્ષણથી સંત્ય લાગણીને લીધે બીજાપણુ ખેંચાય છે.
કેટલાક જવાસા જીમરવાળાઓ તેની અદેખાઈ કરે છે. તેને
રકારે છે, નિંદે છે, હડધુત કરે છે. ત્યારે કેટલાક ચલવલીયા
પોતાને લાગુ પડેલા રોગનાં લીધે, ઇસ્લામીની સંખ્યા રાજ
ધારણે વધારવાનો પ્રયત્ન માને છે. તેને માટે અમોને જેટલું અ
લાગતું નથી. તે કરતાં વિશેષ અજળ જેવું, તો એજ સતપં
થોળામાં આપ દાદેથી વસનારા અનુયાયીઓ, કે જેને ૬૦૦
ઉપર ઇસ્માઇલીયા માનવંતા પ્રભાવશાળી પીરોનાં બોધથી હા
કામમાંથી ઇસ્માઇલીયા શીરકામાં દાખલ કરયા, અને ખુદાઈ ધર્મ
મોટી નિશાની તરીકે હીન્દુ મુસલમાન ભેદ વગરના આ શીરકા
શામેલ કરવામાં આવ્યા છે. આજે તેઓ પોતાના વંશજોની કાં
લુલ્લ સમજે છે, કાંતો પોતાના વડવાઓ માટે હલકો મત આં
છે. અને તેથીજ આ સતપંથ ધર્મ તરફ અભાવની નજરે જ
છે; એટલુંજ નહીં, પરંતુ પોતે પોતાને મજકુર ધર્મ
મહાન સિદ્ધાંતોનું અજ્ઞાનપણું છતાં, જહરમાં વગોવવા
શક્તિથી ખરચે છે.

ખરૂં જોતાં, એવણુ મિત્ર શત્રુ જેવા છે ! છતાં કે
તરીકે તેમની જાણે અજાણે તેમનું કાર્ય કારણ રૂપ જણ

જો કે એ અધુરીયા અનુયાયીઓ, ઉપર મુજબ
અખતીયાર કરે છે, તેનાં કેટલાક ચોકસ કારણ છે, તોપણ
પોતાના દિલથી સત્ય કાર્ય કરે છે, એમ માનતા હોય છે.
તેથીજ તેમનાં વિચારોનો પ્રવાહ જે સતપંથ સિધ્ધ
અણુવાકેફ છે. તેને વાકેફ કરવાનાં હેતુ માટે .જી. આ
તથો છે. અને તે કારગર નિવડો એમ જગતકર્તા પાસે
રીયે છાયે. આમીન.!!!

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ, વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૩૦૪૦ ચમૃદ્ધ

પુસ્તકનું નામ રતપંથના દેવચરે

વિષય ૫૭૨૪૦૧૨૧

ગાંધીયત્વ વિનાયક ગ્રંથાલય
અમદાવાદ ૧૩૦૪૦
સુજાતી ઓપીરિંગ્સ સંકેત
ઈમામની પિછાન!

ઈસ્લામના જીવનરૂપ ઈમામે ઝમાન.

સતપંથ અને પ્રચાર.

હુદીસ:-“અલ્લા રાખ્તસે સેનતીન મીમ મઆતા ત-તેલેઉશ
શમ્સ મિન મગરીબ હા!”

હ૦ રસુલે ખુદા ફરમાવે છે કે:-મારી (હયાતી) પછી ૩૦૦
વરસે પશ્ચિમ તરફ સૂર્ય ઉદય થશે.

*

*

*

ઉપલી પવિત્ર હુદીસ મુજબ હ૦ રસુલે ખુદાની પછી
ઈસ્લામ ધર્મના શુદ્ધ તરવોના પ્રકાશક સૂર્યરૂપ “જમાનાનો
:” બરાબર તેટલીજ મુદતે પ્રગટ થશે।

હજરતઅલી ઈસ્લામ ધર્મના પેશવા ગઠેર થયા પછીજ
મી રાજદ્વારી અને ધાર્મિક નેતાઓએ જુદા જુદા હાથે
। મહાન કાર્ય હેતુ લીધું.

રાજદ્વારી-તંત્ર ખરી રીતે હ૦ અબુતકર, હ૦ ઉમર અને
ઉસ્માન અમીર માવીઆ અને ત્યારપછી રિધરપણે બની
માસી ખડીફાઓના હસ્તગત રહ્યો.

અને ધારમીક સરવોપરી સત્તા હ૦ અલી, હ૦ હુસેન
જેનુલ આબેદીન, હ૦ મહમદ બાકર, હ૦ ગફર સાદેક
નિરવિધને એ ખુદાઇ પુરષોના હાથમાં મનાતી રહી.

ચારપછી એજ નસલમાં એ બાઇયોએ દાવો કીધો. ખુદાઇ
(ઈમામ) ખુદાઇ કલામની સાથે મળીનેએ કયપણે રહેવાની

વાત હો રસુલે ખુદાએ જાહેર કરી દીધી છે. છતાં એ લાખઓ
એ પક્ષોમાં ખરું ખોટું બતાવવું, તે કરતાં ખુદાઇ ધર્મનાં રક્ષ
માટે ખુદાવંદ તઆલાએ અને એમના રસુલે જે પેગામ મે
લાવ્યો છે, તે મુજબ હકદાર કોણ છે? એજ જાહેર દ્રષ્ટિ તેમ
ઇમાનદાર આંખથી જોવાનું ઠીક કહેવાય.

આયાત—કુલ્લેશયઇન અહસયનાહો શી ઇમામે મોખી

એટલે—જાહેર ઇમામજ સધળી બાબતોનો હિસાબ જાણનાર છે

(સુરેયાસીન આ ૧૨.)

તથા—કુલ્લે શયઇન અહસયના કિતાબુમ—મોખીન.

એટલે—દરેક વસ્તુ જાહેર કિતાબમાં છે.

(સુરે નખઅ)

ત્યારે પેગંબરે ખુદાએ પોતાની અંતકાળ વખતની યાદગાર
હદીસ મુજબ ફરમાવ્યું છે કે:—

“કુરઆન અને ઇમામ બેઉ જાહેર પછે એક તરીકે,
એક “રસી મિસાલે મળેલાં રહેશે ને કયામત સુધી એ
આપસમાં “હરગીઝ જુદા નહીં પડે. તથા મારી બાદ ત્ર
વરસે પશ્ચિમે સુર્ય ઉગશે.”

આ હદીસની કસોટી ઉપર જેને માટે અતુકુળતા
તેજ ખુદાઇ પુરૂષ ખરો, કારણકે મજકુર બાબતો એ
માટે સિદ્ધ થાય નહીં એ ખુદાઇ કલામની ખુબી છે.

વળી ખુદાએ પશુ—એ બેઉ વસ્તુ કુરઆન અને ઇ
મળી જે એક રરિસ મિસાલે છે, તેને પકડી રાખવા સલા
ફરમાવી છે કે:—

આયાત—વઅતસેમુ બે હઅસિલ્લાહે જમીઅ વલા તફ:

એટલે—ખુદાઇ રસીને એકઠા થઇ મજબુત પકડી :
અને જુદા પડે નહિ !

ઉપર કહેલાં બે પક્ષોનો ખુલાસો કરીશ કે, ઇમામ જાહેર પાદેશ અં પછી એમનાં બે પુત્રો એક વડા શાહ હં ઇસ્માઇલ અને બીજા હં મુસા કાઝેમ છે.

પ્રથમ હદીસમાં જણાવ્યા પ્રમાણે શાહ ઇસ્માઇલની નર નસલે હીં સં ૨૬૦ માં શાહ મહમદ મેંહદી મિસરનાં તમ ઉપર રાજ સત્તાપર આવ્યા પછી, પોતાની ઇમામતનો જુડો ઝગકાવ્યો ! જે અઘાપી સુધી પરંપરામાં ચાલુ છે. ત્યારે હઝરત મુસા કાઝેમની નસલે પણ એજ નામે એટલે હં મહમદ મેંહદી પાંચ વરસની વયે ગાયબ થયા ! એટલે તે પછી ઇમામતનો કમ બાર પર આવી અટક્યો. !!

આ ઉપરથી ખુદા, ત્યાં રસુલનાં ઉપલાં કલામોની કસોટી ઉપર પરખીશુ તો સામેત થાય છે કે:—

“ઇમામે મોખીન” એટલે જાહેર ઇમામ તરીકે શાહ ઇસ્માઇલની નર નસલ ચાલુ રહી, અને હઝરત મુસા કાઝેમની નસલ જાહેરમાંથી ગાયેબ થઇને અટકી જે કુરઆનથી ત્રિફ છે !

અને આ સ્થાનિ હં રસુલે ખુદાનાં કલામો મુજબ ખુદાઈ કીતાબની સાથે, જાહેર રહેનાર ખુદાઈ પુરખ (ઇમામ) ન હોય, તે અને હોય તે, એ બેમાં જાહેરમાં સાથે ન રહે, તે કરતાં “ કીતબુમ મોખીન સાથે ઇમામુમ મોખીન ” હોય તેજ સત્ય હરે.

બીજા મુદામાં હં રસુલે ખુદાએ પશ્ચિમમાં ત્રણસો વરસે સુર્ય ઉગવાની કરેલી આગાહી માટે, બેકે પક્ષમાં એક સરખી ભાવના છે.

કારણ કે હં મુસા કાઝેમનાં પક્ષવાળાઓ માને છે કે, ત્રણસો વરસે હઝરતની બાદ પશ્ચિમમાં સુર્ય ઉગવાની બાબત ગાયેબ થયેલાં હં મહમદ મેંહદીનાં સંબંધમાં માને છે; કારણ કે હીં સં ૨૫૮ માં બારમાં હઝરત મહમદ મેંહદી ગાયેબ થયા !

ત્યારે શાહ ઇસ્માઇલની નર નસલે શાહ મદમદ મેંહદી હીં
(૨૬૦)માં મિસરનાં તખ્ત ઉપર આવ્યા. તેમણે પોતાના
ઇમામતનો દાવો પ્રગટ કર્યો! એ બેઉ બાબતમાં બીજી હજ
રસુલે ખુદાની હદીસ મુજબ આપ્યાદ ખરી પડેલી ઇસ્માઇલી
પક્ષવાળા માને છે.

અહીં સવાલ એકજ ઉઠે છે કે, હીં સં ૨૫૮ અને
હીજરી સન ૨૬૦ લગભગ વરસતો સરખાં છે. પણ એક પક્ષ
ગાયેબ થનારને સુર્ખ ઉગયો કહે છે, ત્યારે બીજો પક્ષ ઇમામત
પ્રકટ થનારને માને છે, જો કે ન્યાય દ્રષ્ટિએ ઇમામતનો ઝુકો
જાહેરમાં પ્રકટ કરનારજ હજરત રસુલે ખુદાનાં વચનો મુજબ
“તત્તલેઉશ શમ્સ” એટલે “સુર્ય ઉગશે” એ મતલબનો અર્થ
સારે છે. પણ ગાયેબ થનાર ઇમામ, હદીસના વચનથી ઉલટી
મતલબ સિધ્ધ કરે છે. તેથી તે કુરઆન મુજબ પણ ખરો
દાવેદાર નથી ઠરતો !

આ રીતે બે પક્ષ સાવચ ત્રીજો પક્ષ કદી પણ ખુદા
પુરૂષનો દાવો કરી શકતો નથી. કારણ કે ફાતમાઇ સૈયદ અને હ
અલીની નર નસલ હોવી, એ ઇમામતનાં દાવા માટે મજબૂત
સનદ મુકરર થયેલ છે. ને તે મુજબ શાહ ઇસ્માઇલજ ખ
હકદાર ઇમામ છે !

“હવે આપણે અસલ વિષય તરફ આગળ વધી
શાહ ઇસ્માઇલની નર નસલે કમવાર એક પછી એક ઇમા
મ થતા રહ્યા અને તેમણેજ અરબસ્તાન ઉપરાંત બીજા દેશો ખા
પોતાનાં તરફથી ઉપદેશકો મોકલાવી ખુદાજ બોધ ફેલાવ્યો.”

ત્યારે-હ૦ મુસા કાઝીમની નસલમાં થયેલા-પાંચે-સાહેબ
બની અબ્બાસીયોની હકુમતનાં દાવ્યામાંજ રહી જીંદગી ખત
કરી. તેથી તેમને હીદાયત કરવાનો વખત નસીબ થયો નહીં.
પરંતુ શાહ ઇસ્માઇલ પછી દરેક ઇમામતની મસનદ ખ

ાવનાર ઇસ્માઇલી ઇમામો તરફથી એક મુખ્ય પુરૂષ ધાર્મિક
ગરના માટે, વજીર તરીકે એટલે પીરના નામથી મુકરર
રહ્યા તેની ટીપમાં:—

૭ મા-પીરસતગુરુર-ઇમામઅલી ઝીકરતીસ સલામનાંસમયમાં.

૨૩ મા-પીર શમ્સતઐઝ ઇમામ કાસમ શાહનાં સમયમાં.

૨૬ મા-પીર સદરદીન-ઇમામ ઇસ્લામ શાહનાં સમયમાં.

૨૭ મા-પીર હસન કમીરદીન-ઇમામ ઇસ્લામ શાહનાં સમયમાં.

એ માનવંત પુરૂષોએ હીન્દુસ્તાન ખાતે પોતાના ઝમાનાના
જાહેર ઇમામના હુકમની રૂઝએ ખુદાઇ ધર્મની હિદાયત ફેલાવવાનાં
અમત્કારીક પ્રયત્નો કર્યા ! જેના કાર્યના પુરાવા બદલ—

હાલની ખોળ કામ, મુંઝના કામ, અને સમસી હીન્દુ
ગુપ્તીઓ, તથા ગુજરાતનાં ગુપ્તીઓ, યુરદાનપુર તથા સુરતનાં
નવા ઇસ્માઇલીઓ અને બીજાઓ પણ મોજુદ છે.

ત્યારે એ પીરોનાં કુટુંબીઓએ પણ કેટલુંક ઉપદેશનું
પ્રશંસાપાત્ર કાર્ય મળેલા અવકાશમાં કરી બતાવ્યું છે જેમાં
'રાણા પંથ અને તેની શાખાઓ તથા પીરાણા-પંથના હીન્દુ
તીઓ પણ અત્યારે જાણીતા છે.

આવા ઉપદેશકોની હરીફાઇમાં એ પીરોનાં કુટુંબની એ
૧-રત્નોએ કેટલુંક કાર્ય કરી વૈદિક ધર્મમાં સુપ્રસિદ્ધ મૈત્રેયી
૧ ગારગીનાં પુનરજન્મ રૂપે સેવા કરી, સોતાની ધાર્મિક
ભૂમિ પ્રગટાવી છે. એ જે સ્ત્રી રત્નોમાં “બાઈ બુદાઈ”
૧ “ઇમામ બેગમ” મશહૂર છે !!

ઉપલાં નામની પીરાણાના સૈયદ ખાનદાનની બાનુઓએ
“આત્મ દર્શન” નાં વિષયમાં પોતાના રચેલાં પદોથી જે
હકતી યાદગીરી વારસામાં મુકી છે, તે અત્યારનાં કોઇપણ
સંસ્થાના નામે ગણાતા કાર્યોમાં શ્રેષ્ઠ દરજ્જે આપી શકાય
ના ઉત્તમ છે !!!

બાઈ બુઢાઈ !!!

—*:૦:*

આ માનવંત સાધ્વી બાનુ ફાતમી સાદાત ખાનના ઇસ્માઇલીયા પૂજ્ય પીર સદરદીન સાહેબનાં ફરજંદ અને ઇસ્માઇલી પીરોમાં અનંત કરોડના ઉદ્ધારક ઉસ્તાદ ગુરૂ પીર હસન કબીરદીન સાહેબના પુત્રી થાય.

ઉસ્તાદ ગુરૂ પીર હસન કબીરદીનના કુલ ૧૮ ફરજંદોમાં માત્ર ઇમામ શાહા અને માનવંત બાનુ બાઈ બુઢાઈ એ બેજ વ્યક્તિ પોતાનાં અપાવા અને બાવાએ ઇસ્માઇલીયા શીરકાનાં મનાતા ઇશ્વરી અવતાર અથવા જાહેર ઇમામના ફરમાન વડે હકીકતી ઇસ્લામના મહાન દાઇ તરીકે, જે કાર્ય બજાવે હીન્દુનાં હીન્દુ--મુસલમાનીન ભેદને તોડવાના સફળ અને અમર પ્રયત્નો કાઢ્યા, તેના અનુયાયી અને ઉપદેશક તરીકે સેવા બજાવી હતી. બાકીના બીજા બધા ફરજંદો તે વખતે હીન્દુનાં મુસ્લીમ બાદશાહોના આશ્રયે સુન્નત જમાઅત ઇસ્લામી પીરો જેવા દરજ્જે જાહેરી પસાર કરી ગયા.

બાઈ બુઢાઈનું પશુ મુસલમાનીન રાજ કર્તાના માનવંત ગા “સૈયદ જલાલ જાની” ના પુત્રીની સાથે રિવાજ મુજબ લગ્ન હતું, અને બાદશાહી ખાનદાનમાં મન ભોગવનાર તરીકે પ્રકારના માન મરતબા અને ઠાઠ સાથે લાંબી જાહેરી ગુ પછી, પોતાની પુખ્ત વયે પીરાણા મતનાં મશહૂર થયેલ ઇમામશા જે એમના બાઈ થાય, તેમની ઇસ્માઇલીયા શી મહાન સેવા અને ખુદાનાં દીદાર પ્રાપ્ત કરવાના સાધનોનું ત્ય જોધને, આ માનવંત બુઢાઈ બાનુને વેરાગ ઉત્પન્ન થયે પોતાના મૌસુફબાઈ ઇમામશા સાથે ધાર્મિક ચર્ચા કરતાં, ફ કામો અને ધણી તરફની ફરજોથી મુક્ત થઈ, ખુદાના કરવાનું, ખુદાવંદતઆલાએ ઇસ્લામના મુખ્ય ઉદ્દેશ તરીકે

ધન્સાનીયતનાં ધોરણે માનવ જીંદગીમાં કરવા સોંપાયેલ કાર્ય તરીકે સમજી, તે માટે પ્રેમ પૂર્વક પ્રયત્નો કર્યા, અને અંતે પોતાનાં મરહુમ પિતાજીની તાલીમની પ્રાપ્તિ, એમના વફાદાર અને અનુભવી શિષ્ય હાજરબેગ તથા ભાષ ઈમામશાની મદદ વડે “મન અરફ નફસહુ ફકદ અરફ: રખાહુ” એટલે “જેણે પોતાને ઓળખ્યો, તેણે ખુદાને ઓળખ્યો.” એ ઇસ્લામી વેદાંતનું રહસ્ય જાતે અનુભવ્યું ને કૃતાર્થપાણું મેળવ્યું એ માનવતા બાઈ ખુદાઈની ધારમીક ચરચા અને ખુદાઈદારની પ્રાપ્તિની સ્વરચિત “કાવ્ય--પ્રસાદી” ઝલકતી જીંદગીનું યાદગાર એંધાણ અઘાપિ સુધી શિયા ઇમામી ઇસ્માઈલીયા આગાખાની શીરકાની જમાઅતમાં બાઈ, બાઈયોમાં, બાઈને, વૃધોમાં, બાવ અને આનંદ પુર્વક શિક્ષણ પાઠમિસાલે અપાય છે !!!

જેમાં પોતાનાં બાઈ ઇમામશા અને બાઈ ખુદાઈનાં નામે રચાયેલા સંવાદનાં વચનામૃતો (“પવિત્ર જ્ઞાન”)ની હરોલમાં જગા મેળવવાને લાયક ઠરેલા છે, જેનો કંઈક નમુનો અત્રે રજુ કરી સુન્ન વાંચનારની જાણસાને તૃપ્ત કરીશું.

આ ધારમીક સંવાદ ઉપરથી ઇસ્માઈલી ઇમામો તરફથી જે પીરો મારફત હિન્દમાં ઇસ્લામની દાઅવતનું કામ કયું તેના ડરઆઈ શરીફની નીચેની આયાત મુજબ હતું કે:—

“પ્રાચીન પ્રજામાંની કોઈ એવી નહોતી કે જેને અમારી ૧ માટે એક ચેતવણી આપનાર મોકલ્યો ન હોય”!

૨ રીતે હિન્દની પ્રાચીન પ્રજામાં પણ ખુદાઈ હિદાયત રાખેા ખુદાએ મુકરર કરી મોકલેલા પુરખો હતા, જેને રામ તરીકે વેદ ધર્મમાં ઓળખાવ્યા છે. તે ઇસ્લામ મુજબ પુરખો હતા. અને તે આદમ અગાઉના આદમો તરીકે ૧ હ૦ મુસા ૬૦ દાઉદ અને ૬૦ ઇસા માફક તેઓની તાલીમ મનસુખ મળી છે. પણ તે એક ખુદાને માનનારી પ્રજા હતી.

પગલ ક-તાં.

(સતપંથ જ્ઞાન સાગર મોટો)

ભાગ ૧ લો.

—*:::—

પદ મું ગીનાન.

—*(::)*—

રચનાર:--સદયિદ્ ઈમામશાહ.

—*:::—

જરેઆમ સતિયુના સત સાહેબ રાખે,
 સીલવતી સીલ રાખે જરેઆમ—૧
 જરેઆમ ધરમ લીધું તારે ધરમ સર ચાલો,
 જ્યું દીવે ફરી જોત રાખો જરેઆમ—૨
 જરેઆમ હવે “હુએજંદા” અમે તારી સાથેજ કહીયે,
 પણ ટાંછું ન ચુકા મોરીઆમ જરેઆમ—૩
 જરેઆમ ખટધડીએ ઉડીને દાતણ કરવું,
 ને આસીસ તારે ભણવી જરેઆમ—૪
 જરેઆમ અડધી રાતે વજ્રે કાઢો,
 તો કરીમા “ધોઆ” સીખો જરેઆમ
 જરેઆમ સમી સાંજે ધુવા નફલ પડવી
 અને પર પુરૂષ જતન કરવી જરેઆમ
 જરેઆમ દો પહોર વેલા માંહે એકાંત રહેવું
 કબરની આસીસ ભણવી જરેઆમ
 જરેઆમ એવું વાતુ કેને જાહેર આપી ન દેવી
 જો હે એ પોતાનો તોણે તન જરેઆમ

—*—*—

સૈં ઇમામશા કહે છે—

જરેબાઇ, પથરકી મુરતી કયા મુખ બોલે,
 જે માણસો પુતલાં ધરીને બેસાડ્યાં જરેબાઇ—૧
 જરેબાઇ, રામ કરસનકા જે નામજ લેવે,
 સોતો પાછમ દીસે માનખાં વેસ જરેબાઇ—૨
 જરેબાઇ, હીંદુને લેકર પથર ઝાલ્યા,
 ઇતુ સર ઇમાન લાવ્યા જરેબાઇ—૩
 જરેબાઇ, પથર આગલ લે કર નીશ્ચાની જે રાખે,
 સો જતે દીને પથર વલગી રહેનાં જરેબાઇ—૪
 જરેબાઇ, મોખ મુગતીકા મારગ ન પાવે,
 પથર સર ભારજ સેહેવે જરેબાઇ—૫
 જરેબાઇ, દીન દુનીયાકા ધણિ પાછમે બેઠા,
 સોખી હુકમ તુર “નીજરી” જરેબાઇ - ૬
 જરેબાઇ, લાણે પીર ઇમામશાહ સાચુંજ બોલે,
 રામ, કરસન મહિલાઅલી કહેનાં જરેબાઇ—૭

બાઇ બુદાઇ પુછે છે—

જરેબાઇ, મહિલાઅલી તો આપે દિનકા રાજ,
 ૥ હીંદુમે જાકર કીયું બેઠા જરેબાઇ—૧
 જરેબાઇ, રામ, કરસન તેતો રાજજ કહીએ,
 ૥ તંબલ દેલકી અજાવે જરેબાઇ—૨
 જરેબાઇ, આગે આપણે કયા હીંદુજ હોતા,
 યસી બાતાં હએ બાઇ બતાવો જરેબાઇ - ૩

જીરેભાઈ, હીંદુ જા કર આગમે જલાવે,
 તિસમે આપણે કયું હોવે જીરેભાઈ—૪
 જીરેભાઈ, હીંદુ જાકર દેરાજ પુજે,
 મુવા પછી જીનજ હોવે જીરેભાઈ—૫
 જીરેભાઈ, ખોટી પુજાને ખોટારે મંડપ,
 ધસમે દાદા કાયકુંજ ખેઠા જીરેભાઈ—૬
 જીરેભાઈ, બાઈ બુઢાઈ ખોલેઆ સાચીજ વાણી,
 ઉનકા ભેદ તુમ બતાવો જીરેભાઈ—૭

સૈં ધમામશા કહે છે—

જીરેબાઈ, તંતવ ભેદકી વાચાજ ખોલે,
 સો તમારા ચીંત માહે રાખો જીરેબાઈ—૧
 જીરેબાઈ, મજ, કેરમ, વારા, નરસી, જો કહીયે,
 એખી સરૂપ હજો શાહકા જીરેબાઈ—૨
 જીરેબાઈ, એ ચાર રૂપ કીરતાં જીગ માહે આયા,
 તિસ માહે સતી પહેલાજ હુઆ જીરેબાઈ—
 જીરેબાઈ, નરસીંહ રૂપે મહિલા અલીજો હોતા,
 તારે દધત હરજાકસ જાણો જીરેબાઈ—
 જીરેબાઈ, કષ્ટ ભોગવી તારે પહેલાજ નીપના,
 કહે પીર ધમામશાહ એઓનાં કામ સીધાં જીરેબાઈ—

બાઈ બુઢાઈ પુછે છે—

જરેભાઈ, ઉનકે સર કષ્ટ કેસી જો વીતી,
સો કષ્ટકા બેદજ બાખો જરેભાઈ—૧

જરેભાઈ, પહેલાજ કેસા અવતાર કહીયે,
તાકા શબ્દ હમકુ સુનાવો જરેભાઈ—૨

જરેભાઈ, સોહિ પહેલાજો કષ્ટજ રઆખો
કષ્ટ. સહિઆ વીના નહી પામે જરેભાઈ—૩

જરેભાઈ, હીંદુ હોકર કેસી કરણી જો કીતી.
તએસી તો હમ સર નહી વીતિ જરેભાઈ—૪

જરેભાઈ, બાઈ બુઢાઈ એવી તરેહે બોલ્યા,
શબ્દ કેણે વીના રજા નાંહી જરેભાઈ—૫

સૈં ઇમામશા કહે છે—

જરેબાઈ, શબ્દ બોલે બાખેઆ તમારી,
તઅ રજા હમકુખી હોવે જરેબાઈ—૧

જરેબાઈ, પહેલાજ તો આજ ઇઆહીમ ખલિલિલાહ જાણો,
બાકી અકિલાહ મકા મદીના માહે જરેબાઈ—૨

જરેબાઈ, વોહી હીંદુ સોહી મુસલમાનજ હુવા,
સ વખત નખીતો નાંહી જરેબાઈ—૩

જરેબાઈ, એહી જાતો ઇસ ધરમેજ રાએ,
સુણી બહોત સીર સહેવે જરેબાઈ—૪

જરેબાઈ, આજેજો જીવ જોએસાજ હોવે,
તે આજ સતપંથ માહે આવે જરેબાઈ—૫

જરેભાષ, જોણે જોએસી કરણી સીર સહી,
 સોહી મોમન આજ કહાવે જરેભાષ—૬
 જરેભાષ, લણે પીર ધમામશાહ સુનો મેરીમાષ,
 સુણ્યા વિના સુધ નહી આવે જરેભાષ—૭

બાધ બુઢાધ પુછે છે—

જરેભાષ, સુણ્યા વીના તો સુધ ન હોવે,
 પણ શબ્દ દીએ સોષ જરેભાષ—૧
 જરેભાષ, વાધમણ ફરસીરામજ કોણ,
 એ કથો વેદ વીચારી જરેભાષ—૨
 જરેભાષ, હરિચંદ સો કોણ જીવજ કહીએ,
 આર કોન હામમે લખએ જરેભાષ—૩
 જરેભાષ, કેસી કરણી મનું જીવેજો કીતી
 જો એતી કમાધ જીવે લીતી જરેભાષ—૪
 જરેભાષ, ઓહી વખત કેસાજ કહીએ,
 જો એતી કમાધ કરી ગયા જરેભાષ—૫
 જરેભાષ, ઉસ વખતકા મેદજ કંથો,
 અને કીયા કરતાસો કામ જરેભાષ—
 જરેભાષ, બાધ બુઢાધ જો વાતુજ પુછે,
 સો કહો સંભારીને બાધ જરેભાષ

બીબી ઈમામ બેગમ.

આ વિદુષી બાતું સૈયદ ખાનદાનમાં ફાતમી હતાં. અને ઇસ્માઇલી પીરો પીર સદરદીન સાહેબ અને પીર હસન કબીર સાહેબનાં પછી એ ખાનદાનની ઔત્રાદ જે હિન્દમાં જ રહી હતી. તેમાં આ બીબી સાહેબ ઈ. સ. ૧૮૫૬ ના વરસો દરમ્યાન ઇસ્માઇલી શીરકાના અનુયાયી તરીકે અને ભક્ત હૃદયથી બોધક તરીકે પ્રસીધ્ધમાં આવ્યા હતા.

બીબી સાહેબાના વડીલો એ વખતમાં પંજાબમાં મુસ્તાન નજીક આવેલા કડીયાવાલા પ્રાંતમાં વસતા હતાં, ને તે ઉપરથી તેઓનું ખાનદાન “ કડીવાલ સૈયદો ” તરીકે ઓળખાતું હતું. મજકુર કડીવાલ સૈયદોનાં ખાનદાનમાં જન્મીતા મહાન પુરોષો થઈ ગયા છે. જેમાં સૈયદ મામદશાહ જેની દરગાહ મુબ્બમાં ખોળા ઇસ્માઇલી જમાતનાં કબ્રસ્થાનમાં છે. તથા સૈયદ હૈદરશા જેની તુરબત કરાંચીમાં છે સૈયદ મિંચાશાની તુરબત પણ કરાંચીમાં છે. સૈયદ ગુલમાલીશા જેની દરગાહ કચ્છ કેરામાં મશહુર છે અને સૈયદ ફતીશા જેની તુરબત સિંધમાં છે શાહ તુરેલ જરકા નજીક સોદા ગઢેરમાં છે. એ સિવાય બીજી ધણી દરગાહોવાળા પીરોએ ખાનદાનમાં થઈ ગયા છે.

હવે અબીથી સીધી નર નસલે ઉતરી આવનાર ઇસ્માઇલી એ હિન્દમાં સિંધ અને પંજાબના રસ્તે પીરો મારફત તે ઇસ્લામનું ફિકમત બહુ કામ કરાવ્યું ત્યારપછી રફતે રફતે અને કાઠીયાવાડ ગુજરાત તરફ પણ પ્રચાર કરવા માંડ્યો. કે પહેલા આગાખાન સાહેબનાં પિતાશ્રી હઝરત મૌલાના લીલિલ્લાહ સાહેબના સમયમાં કે જે વખતે ઇસ્માઇલી

ધમામતની મસનદ ધરાનમાં હતી. તે વખતે ગુજરાત કાઠીયાવાડ તરફ ઇસ્માઇલી પીરોના વંશના સાદાતો અને ધમામે ઝમાન તરફથી દાદાઓ તરીકે, રાઇ તરીકે, સૈયદો નામે ઝોળખાતા આસામીઓ ઇસ્માઇલી ખોળ મુરીદ જમાતમાં આવતા હતા. અને પ્રસંગોપાન ધાર્મિક ચર્ચા કરી તથા વિવેચન કરી ધાર્મિક તાલીમનું કાર્ય અગ્રવતા હતા !

ખીખી ધમામ બેગમ સાહીબા કે જેણીએ પોતાનાં બનાવેલાં કીરતનો મારફતે ધાર્મિક બોધ ફેલાવ્યો હતો, તેમાં એમના રચેલા કીરતન કાવ્યો શુદ્ધ ઇસ્લામના તત્ત્વો સાથે હિન્દુ ધર્મ પાળતી. ભકત પ્રજ્ઞને બાવે તેવાં મુદ્દાવાળા નિષ્પક્ષપાત હોવાથી તે સાંભળવાને ધણા અવર કામના ભકતજનો પણ ભાગ લેતાં. આવી રીતે મૌસુફ ખીખી સાહેબા જ્યાં જ્યાં ફરતા ત્યાં ત્યાં ધણોજ આદર સત્કાર મેળવતા.

ખીખી સાહેબના રચેલાં કીરતન કાવ્યો જો કે હાલ જે અમેને પ્રાપ્ત થયાં છે. તે કુલ આઠ છે. પરંતુ તેમાં ઇસ્લામી વેદાંત તત્ત્વ સંપૂર્ણ હોવાથી અત્યારે પણ ઇસ્માઇલી શીરકાના ગુજરાતી જાણુનાર બાઇબાઓ તેને પ્રેમ સહિત બોલી જાનંદ મેળવે છે !

વિશેષમાં—એ કીરતન કાવ્યો ખીખી સાહેબા સાથે મુસાફરી વખતે સાથે રહેનાર એક ખોળ નામે મેરાલી પાપાવાણી નાં ધી હતા. જેઓ કીરતન કાવ્યો બોલાતી વખતે સારંગી વગાડી ને મન રંજન કરતા હતા !

આ રીતે મજકુર ખીખી સાહીબા ધમામ બેગમ, કર મુ'બ્બ અને માહિમ ખાતે જતા આવતા તેમા માહિમ મચક તરીકે ગણાતું હતું. અને ઇ. સ. ૧૭૬૬ માં આગાખાન સાહેબ આગા હસનઅલીશાનાં સમયમાં જ્યારે લાયા કેસ આવ્યો હતો તે વખતે મૌજુદ હતા.

પેહલા આગાખાન સાહેબ મજબુર ખીખી સાહેબનાં ઇસ્લામ વિરૂધ સારંગીમાં કિરતન કરવા માટે ખફા થયા હતા. ને તેથી કેટલોક બનાવ મજબુર ખીખી માટે બન્યો હતો, પરંતુ એ સિવાય એમની ધારમિક બુધ્ધિ માટે, તેઓ બેશક વખાણને પાત્ર હતા. અને તેમનાં કિરતન કાવ્યો. આજે પણ ઇસ્માઇલી પાસેનાં જ્ઞાન શરીફની હરોલમાં પ્રેમથી બોલાય છે.

સાંભળવા મુજબ મજબુર ખીખી સાહેબા સવંત ૧૯૧૦ માં મુંબઈ ખાતે આવેલા હતા, તે વખતે પણ તેમને ખડક ઉપરનાં મોટા જમાતખાનાની ઉગમણી દિશાએ કુંગરીનાં મોટા રસ્તા-પરનાં સોમજીબાઇ વિસરામનાં માળામાં બોળ જમાતનાં આજે-વાનો તરફથી બટો સતકાર કરવામાં આવ્યો હતો. વળી તેમનાં સાથે સારંગી વગાડનાર મેરાલીનો પુત્ર લુદ્દઅલી મેરાલી પીર-મામદશા વાળી દરગાહનાં મુંજવર તરીકે કેટલીક મુદત સુધી નોકર હતો. અને તેપણ પોતાના પિતાની પેઠે ખીખી ઇમામ બેગમનાં કીરતન કાવ્યો સારંગીમાં વગાડતો હતો.

આ ઉપરથી સુઝ વાંચક વર્ગને જણાવવાનું કે ના. પેહલા આગાખાન સાહેબના ઇરાનથી પધારવા અગાઉ બોળ ઇસ્માઇલી તમાં ધારમિક તાલીમ કેવી રીતે અપાતી તેની જાખી ખા દોરી બતાવી છે. અને તે ઉપરથી આજ ઇસ્માઇલી માળા બોળઓ કેટલી બધી પ્રગત્તી કરી રહ્યા છે ૩ થશે !!

૧૧-એકજ સેંકડામાં બોળ કોમે પોતાનાં મુરશીદ રહેબર હાજર ઇમામની પવિત્ર આશિષનાં પ્રભાવે, કેટલી બધી રી છે, તે એક મોજેઝા જેવી ખીના છે. મુરશીદની માં એક નામાલુમ કોમ જેવી અને ધારમિક બાવિક મામ વિરૂધ વાળાંમાં કિરતન કરવાની રૂઢી સાધારણ

વર્ગનાં ભકતો મુજબ વર્તતા, તે જોગજો આજે હિન્દમાં
ઝળકતી અને કેળવાયલી કામ તરીકે જે જે પ્રગતિ કરી રહી છે,
તે માત્ર પોતાના મુરશીદ અને હાજર ઇમામનાંજ આશિરવાદનો
પ્રભાવ પ્રગટ કરે છે !!

જે-સેંકડા પછીના વરસોનાં વચગાળે કેટલાક નાપસંદ
વિરોધો ઉભા ન થયા હોત, તો આજે જોગ કામના નામે
ધણું ઉઠાવું ભવિષ્ય જોઈ શકાતે ! તોપણ ઇશાઅતે ઇસ્લામના
કાર્યમાં હિન્દ ખાતે જોગ આગાખાનીઓએ જાણીતા મુસલમાન
આગેવાનોના શબ્દો મુજબ જે ઇશાઅતે ઇસ્લામનું કામ હિન્દના
સાત કરોડ મુસલમાન પૈકી કોઈપણ નથી કરી શક્યું, તે પ્રમા-
ણમાં નાનકડી જોગ ઇસ્માઇલી કામે ધણું કરી બતાવ્યું છે. !

આ માત્ર ઇસ્માઇલી મહાન પીરોની સત્ય ઇસ્લામની સરળ
અને ઉત્તમ તાલીમનુંજ કારણ માની શકાય. કારણકે ધર્મ વિરોધ
કરી જુદા પડી ગયેલા કહેવાતા બારભાયા અને ઇસ્નાશરી
જોગજો ખુદ પોતે પોતાનાં ટોળાની પ્રગતિ કરી શક્યા નથી.
ત્યારે પોતાના મુરશીદ હાજર ઇમામનાં દોઆના પ્રતાપે ઇસ્માઇલી
જોગજો, ધણા હિન્દુ કામનાં પોતાનાંમાં ઉમેરી શકી છે,
અને ઉમેરતા જાય છે !!!

જ્યાં ધારમિક શુદ્ધ તાલીમ હોય છે, ત્યાંજ આ ડ
પડે છે. અને તે આજનાં વખતમાં પ્રસિધ્ધ રીતે
થઈ ચુક્યું છે !

દેહલીવાળા ખ્વાજા હશન નિઝામી જેવા મહાન ઇસ્લા
પોતાના ફાતમી દાઅવતે ઇસ્લામનાં દફતરમાં ઇસ્માઇલી ખે
ઓની બાબતમાં જે નોંધ કરી છે, તે યાદ આપીને ઇસ્મ
જોગજોની ધારમિક તાલીમનાં હિન્દુ મુસલમાન એકત
સરખા શુદ્ધ તત્વોનો નમુનો હાલ ગુજરાતીમાં છપાયેલ
ઇલી સાહિત્યમાંથી મેળવી વાંચવા ખાસ ભલામણ કરે

વળી મજકુર ખીખીનાં કુટુંબી કીચવાળ સૈયદો જેના નામે
ઉપર દરજ કીધા છે. તેઓ કરેક ઇસ્માઇલી હાજર ઇમામની
શનાખત ધરાવતા હતા, અને તેથી ઇસ્માઇલી પ્રીરકાવાળા અમે
ખોળખોને ધારમિકતત્વોથી પોષતા! ખીખી માફક—મુખપવાળા
સૈયદ મામદશા દરગાહવાળા અને કરેક કેરાવાળા સૈયદ ગુદમાલી
શાહે રચેલા મદો આજે પણ ઘણી પ્રિયતાથી ઇસ્માઇલીઓ
ખોલે છે. કારણકે તેઓએ ઇસ્માઇલી ઇમામની સુરીદ ખોળ
જમાતને ઉમદેશ આપી ધાર્મિક ખીદમત બળવવાના હેતુથીજ
જાદગી ગુજરી છે, અને તેથી આજે પણ તેમને ઇસ્માઇલીઓ
એમના રચેલા પદો ખોલી એમની યાદ જળવી રાખે છે.

સૈયદ મામદશા આજથી આશરે એકસો દશ વરસ ઉપર થઇ
ગયા છે. અને તેમના તરફ ઇસ્માઇલી ઉપદેશક તરીકે ઇસ્માઇલી
ખોળઓ ઉપરાંત તેમના પ્રભાવશાળી જીવનની અસરથી કેકણી
મુસલમીન કેમ પણ બહુજ ઓછા રાખતા હતા. મૈસુક માનવંત
સૈયદ મહમદ શાહે રચેલું નીચેનું પદ ઇસ્માઇલીઓ ઘણીજ પ્રિયતાથી
ખોલે છે કે જેમાં ઇસ્માઇલી હાજર ઇમામની શનાખત અને
તેમના પ્રત્યે એમની પૂજ્ય સુદ્ધી આપાદ ઝળકી લીકળે છે કે:—

સાહેબજી! તું મોરે મન બાવે!!

અવર મુઝે ચિંત ન આવે!!

ફુજ મોરે મન ન બાવે—સાહેબજી!

એજી! જે જે માગું તે તુંહી દેવે!

એવા એવા લાડ સકાવે—સાહેબજી!

એજી! ચારે ચારે જુગમાં ફરી ફરી જોયું!

તરે તોલે કોઇ ન આવે—સાહેબજી!

ચાલો સાહેલી ઘર જોવાને જઇએ!

સો પીચા મેને પાયાન—સાહેબજી!

એજી ! જીસરે વીન્ના ધડી દોઢેલી જાવે !
 સો પીયા મોરે મંદિર આવે—સાહેબજી !
 એજી ! જીસરે સાહેબ ! અયેસા હોવે !
 સો—દુખીયા કીયું કર કહાવે—સાહેબજી !
 એજી ! દોસ દયાળજીને કીયું કર દીજે !
 કરમે લીખીયા સો પાવે—સાહેબજી !
 એજી ! રામરહેમાન દોનું એક યુસાંધયા !
 મુરખ મરમ ન પાવે—સાહેબજી !
 એજી ! બોલીયા સૈયદ મહમદ શરણુ તમારે !
 તુજે છોડી દુજે દુઆર કાઢાં જાવે—સાહેબજી !

વળી સૈયદ યુસ્માલીશા કચ્છ કેરાવાળાએ રચેલા પદોમાંથી
 નીચું પદ એમની ધરમાધલી હાજર ધમામ તરફની શુદ્ધ
 ભાવનાના નમુના તરીકે આ નીચે રજુ કરીયે છીએ કે:—

એજી માલ ખજીના બહોતજા જરયા !

ઉરમે નહીં કુછ તેરા—

રંગ મોહોલ સખ જુલ જાયેસી,

જંગલ હોયેસી ડેરા—

કીયા નીંદ સોવે મન મેરા

સાહ ! સમરનકી વેળા—કીયાનીંદ સોવેમન મેર

એજી ! સીર પર કાળ શીરે સત સાધુ !

અખ તું ચેત સવેળા

ધસવેળા માહે જોતું જુલ જાયેસી !

તો બહોત ખાયેસી ફેરા—કીયા નીંદ—

એજી ! આરે સંસાર સકળ હયે જુઠા !

મત જાણો હયે મેરા;

છાઁ ભરમ તમે બધા વિચારો
 તો ખોજ અંતર ઘટ તેરા—કીયા નીંદ—
 એજ ! જોત પરકાશ લીજો ઘટ અંદર !
 ગુર ખીના ગોર અંધેરા;
 કહે સૈયદ ગુદમાલી શાહ સમરણ કરલો.
 સમજ સમજ મનમેરા—કીયા નીંદ—

આ રીતે ઇસ્માઇલી પીર હસન કબીરદીનની પછી એમની દીકરી આઇ બુદાઇ અને તેના ભાઇ ઇમામશા પીરાણાવાળા તથા ચારપછી કડીવાળ સૈયદ ખાનદાન વાળા ખીખી ઇમામએગમ અને સૈયદ મામદશા તથા સૈયદ ગુદમાલીશા જેવા ઇસ્લામી આલમમાં પૂજ્ય મનાયેલાં પાક પુરષો, ઇસ્માઇલી હાજર ઇમામનાં સેવક તરીકે કેવી ઉપયોગી ખીદમત બજાવી ગયા છે ? તે સુરા જહેર ત્રાયક વર્ગને જણાઇ આવશે. અને તેથી ઇસ્માઇલી શીરકે કેવા કેમદા ખુદાઇ સીદ્દાતિ ધરાવે છે તે સમજશે. ત્યારે આ ઇસ્મા-
 ઇલી શીરકાનાં માટે જહેરમાં પોતાની કેતાહ અકકલથી ટીકા કરનારાઓ ખરી વાતથી કેટલા બધા અજાત છે, તે સહેલથી સમજ શકાશે.

અમેએ “ખુલાસા”માં કરેલો બળાપો એટલાજ માટે
 કે, આવા માનવંત અને અતુલવી ઇસ્લામી મહાત્મા
 :યો—એ—

ખાત—ઈમ્રી જાએલુન શીલ અરજે ખલીફા.

ટલે—ખુદા ફરમાવે છે કે મારો ખલીફા (જહેર ઇમામ)
 તઆમાં (હંમેશા) રહેશે.

ખુદાઇ કલામ મુજબ હઝરત આદમની સિલ સિલાવાર
 માં—ખુદાનો ખલિફા (જમાનાનો ઇમામ) હૅ અલીની

સીધી અને (અટક્યા કે જેમ થયા વગરની) નર-નસબે હાલના નાં આગાખાન સાહેબ સર મુસ્તાન માહમદશાહ ૪૮ મી પુસ્તમાં છે-તેમનાં તરફ કેટલી બધી હિચ લાગના બતાવી છે! અને તેમની લકિતના પ્રભાવે “વહી અદ્દાહ”નાં દરજ્જે પહોંચ્યા છે! છતાં એવા વહી અદ્દાહ અને માનવંત લકતી રદય સૈયદ ખાનદાનની આજુઓએ બતાવેલા રપજ વિચારોને, જાહેર આલમ સામે ખોટી રીતી રજુ કરી મુનાશીકપણું કરનારાએ કેટલા લયંકર જેખમમાં છે? અથવા એ મરહુમોની પવિત્ર રહેલાં શ્રાપ લેવા સમ્મન કાર્ય કરે છે! તે માટે અમેએ આ પ્રયત્ન કર્યો છે કે, કાંતો એવા મુનાશીકોની અજ્ઞાનતા દુર થાય અથવા તો પોતાનાં વીચારોથી જેને જેને ખોટું રસ્તે દોરવાનું બન્યું હોય તેઓને ખરી હકીકત હાંસલ થાય.

મુનાશીક-પણું.

જાહેર-વર્તમાન પત્રમાં-તંબુગનાં તારનાં હેડીંગ નીચે બીજી ઇમામ બેગમ સાહેબાનાં રચેલાં પદો જે રજુ કર્યા છે તેમાંથી ઇસ્માઇલી શીરકાનાં ચોકસ પાઠો છુપાવીને ઇસ્લામી વેદાંતનાજ પાઠો રજુ કરી જાહેરમાં મુક્યા છે.

બીજી ઇમામ બેગમનાં આઠ પદો પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યા છે તેમાંથી ૪ થા પદ દરશન દીયો મારા નાથ-દાસી છું તેરી.

એ પદમાંથી-નીચેનાં પદો પ્રગટમાં મુક્યા નથી.

એજ પીર સદરદીન બુઝરગ કહીયે—

બાર કરોડીનાં કંથ—

એજ અણીત કરોડી પીર હસન કબીર સાથે

તેનું વર દીધું નકલ કી નાથ—

મજબૂર પદમાંથી ઉપલા બે પાઠ છુપાવ્યા છે, તે

મુનાશીકપણું કયું છે કમલુ કે એ બે પાઠોમાં

પ્રથમ પીર સદરદીન સાહેબ.

બીજા પીર હસન કબીરદીન સાહેબ.

એ બેઉ ઇસ્માઈલીયા શીરકામાં મનાતા જાહેર અને હાજર-
ઇમામ જે વખતે (૩૦) શા. ઇસ્લામશાહ ઇરાનનાં દેહામ પ્રગણા
તરફ હતા. જેઓ હાજર જેમાના ધણી નાં આગાખાન સાહેબ
સર સુલતાન માહામદ શાહના વડીલો થાય. તેમના ફરમાન વડે
પીર (ગુર) તરીકે હીન્દના બાવિક લકતોની તાલીમ માટે મોકલા-
વેલા અને તેઓએ અથાગ જેહમત અને અખંડ પ્રયત્ન વડે
હાલના ઇસ્માઈલીયા શીરકાના હીન્દુ મતમાંથી બંધાયેલી ખોળા
કામ, મુમન કામ વિગેરે જાતીયોની મક્કમપણે સમજાવ્યું આપી
જુદી કામી બંધારણ કરી પોષ્યા ! તેમના આ પ્રયાસ તરફ
તંજુરાના તારનો વગાડનાર આત્માના ઉપનામ ધરાવનારને અભાવ
હોવાથી, એ આખા વિષયને હાજર ઇમામને નહીં માનનાર
ઇસ્લામી શીરકા તરફ ધસડીજવાની નેમથી ગેર ઇન્સાફ આપ્યો છે.

આ પીઠ આપી ખુલાસો કરવાનો હેતુ માત્ર એટલોજ છે,
કે ઇસ્લામનાં પુષ્કળ શીરકા બંદી થઇ ગઇ છે. ઝુન્નત જમાતમાં
મોટા જેમ ચાર શીરકા છે. હનફી, માલિકી, હંબલી ને તે
મુજબ શિયાઓમાં પણ ઉસુલી, અખબારી, એવા એવા શીર-
કાઓ પડી ગયા છે. ત્યારે શિયા ઇમામી ઇસ્માઈલીયા આગાખાની
શીરકાજ માત્ર એકજ એવો શીરકા છે, કે જેની તાલીમ હં
રસુલે ખુદાના ફરમાન અનુસાર “કુરઆને શરીફ અને જાહેર
ઇમામ” બેઉની મૌજુદગી અને એકપણાની રસી મિસાલે ચાલી
આવે છે—ઇસ્માઈલીયા શીરકા—

“અલી મખસલ કુરઆન અને કુરઆન મખસલ અલી”

ની હુદાઈસ મુજબ ઇસ્લામ અને કુરઆનમાં જુદાઇ માનતો
નથી. અને તેથીજ જુદાઇ ધર્મના રહસ્યથી હામામાં સુપા
ખુદાજ બોદા અને ખુદાજ તાલીમથી જમત છે !!!

જાહેર રીતે આગાખાની ઇસ્માઇલીયા ફિરકાની ધાર્મિક ક્રીયા અને બંદગી માટે જાહેર આલમ કંઈજ જાણતી નથી. એમ કહીશું તો ખોટું નથી. પણ એ બાબતમાં પ્રથમ એકજ બાબત મુખ્ય જગ જાહેર છે, કે તે એ કે; હાજર ઇમામ નાં આગાખાન જેવાં આલે રસુલ અને હં અલીની સીધી નર નસલે પુસ્ત ફર પુસ્ત ઇમામતની મસનદ બોગવનાર છે। કે જેની ઇમામત સિવાય બીજો કોઇ ઇસ્લામી આલમમાં ઇમામત બોગવતો નથી બીજાને તેવો હક પણ નથી. તેથીજ તેઓ ખુદા અને રસુલનાં ફરમાન મુજબ જાહેર ઇમામ (ઇમામ મોખીન) છે ।।।

હવે આવાં ખુદા અને રસુલનાં ફરમાન મુજબ સિદ્ધ થયલા હાજર ઇમામની રહેબરી તળેનાં અનુયાયીઓ ઇસ્લામથી અશુ-વાકેફ હોય, એમ માનવું સારી સમજથી વેગળું છે। છતાં અમે કોઇપણ મોહકમ દલીલ વગર કહેવા માગતાજ નથી. પરંતુ પ્રથમ એક મુખ્ય મુદ્દામાં જાહેરમાં થયેલ ઘોંટાળો પ્રથમ સાફ કરવાની જરૂર છે કે જેની ગેરહાજરીમાં ખુદ અધુરી સમજના અનુયાયી ઇસ્માઇલીઓને પણ જાહેરમાં મુનારીકપણું કરવાની તક મળે છે, તથા તે બાબત પ્રથમ કહેવામાં આવે છે કે—

“નાં આગાખાન—વિરૂધ્ધ હાજી બીખી”વાળો કેસ હાઇકોર્ટમાં ચાલતો હતો, તે વખતે નાં આગાખાનના એક અનુયાયીએ જુખાનીમાં કહ્યું હતું કે—

“હું કુરઆન શરીફને માનતો નથી.”

આ ઉપરથી વાત વધારીને કહેનાર મુનારીફને કારણ મદ્યુને છેવટ જાહેરમાં એવી વાતો ઉઘાડી કે નાં આગાખાને કહ્યું કે હું કુરઆનને માનતો નથી—(તોખા ! તોખા !) આ હજીજુ તોહોમત છે ! નાં આગાખાન સાહેબે કદી એમ કહ્યું નથી બલકે પોતાનાં મુરીદોને ફરમાન પણ કરેલું મોબુદ છે કે—

“ તમે કુરઆન—હદીસ મશનવી, વિગેરે કિતાબોની સમજ મેળવો—ને તે પ્રમાણે વરતો—વિગેરે ”

પોતાના હાજર ઇમામના ઉપર મુજબનાં ફરમાનને ન માનનારને ઇસ્માઇલીયો ખુદ કાફર સમજે છે. અને તેથી અમે ઇસ્માઇલીયો કુરઆનને નથી માનતા એમ કહીએ ને માનીએ, તો કાફર કહેવાઇએ—એ બરાબર યાદ રાખવાનું કે અમારો એક ઇસ્માઇલી પોતાનાં ઇમામ તરફનાં ઇસ્કનાં લીધે કુરઆનને નથી માનતો, એમ કહેવે તો તેથી બીજા કોઇ ઇસ્માઇલીયોને કે અમારા હાજર ઇમામને કોઈ લાગતું વળગતું નથી. તેનું આકેળતનું જોખમ એમ બોલનારને ને માનનારને શિર છે.

અમે ઇસ્માઇલીયોનો ખુલ્લો ઇકરાર એ છે, કે અમે કુરઆને શરીફ મુજબજ અમારો દીન પાળીએ છીએ, બદકે અમારો દાવો છે, કે ખુદ અને રસૂલનાં ફરમાન મુજબ ૪૫ કરોડ મુસલમાનોમાં અત્યારે—

“ કુરઆન—અને જાહેર ઇમામ ” જેઠને ખરી રીતે માનનારા અમે ઇસ્માઇલી સિવાય બીજા કોઇ શીરકો નથી—

હવે મુળ બાબત ઉપર આવીશું કે—અમારો ઇસ્માઇલીયા શીરકો કુરઆન શરીફ મુજબ છે, તો એવો એતેરાજ લોકો કરે છે કે, ઇસ્લામના બધા શીરકો કુરઆન શરીફને માને છે ! છતાં બધાથી અલગજ એકજ અમારો ઇસ્માઇલીયા શીરકો કેમ છે ? તેનો સક્ષિપ્તમાં જવાબ એજ છે કે—

કુરઆન શરીફ સાથે હવે અલીનાં વંશનો ઇમામ જુવે, તે માત્ર અમારા એકજ શીરકોમાં મોજુદ છે ! ને બીજા પાસે નથી, તેથી અમે બધાથી અલગ હોઇએ તેમાં નવાઇ નથી.

આપાત-લા યાચ્છલભા તાવીલોહુ ધલિલહીલો વર
રાસેખુન શીલ ધલિમ—

ઝેટલે-ખુદા અને રાસેખુન શીલ ધલિમ (ધમામ) વગર
ધર્મનો મુળ ભેદ કોઈ જાણતું નથી.

તો પછી અમારું જો આપાત મુજબ માનવું છે, કે
ધમામ વગર ધર્મનો ભેદ સજલો નથી. તો પછી જ્યાં ખુદા
અને રસુલના ફરમાન મુજબ ધમામ ન હોય, તે શીરકામાં જમે
તેવી ધખાદત અને ગમે તેટલું આલેખપણું હોય, તો પણ તે
ખુદાઈ ધર્મનાં ભેદો જાણી શકતા નથી. અને તેટલાજ માટે
પેગંબરે ખુદાએ હદીસ ફરમાવી નહીં કરેલું છે કે:—

હદીસ-મમ માતા-વલમ યા અરક ધમામે ઝમા-
નેહી મમાતા મયતતન અહુલીયત:

ઝેટલે-જો કોઈ ઝમાનાના ધમામને જાણતો નથી. તે ગમે
તેટલો આલેખ ને આખેદ હોય છતાં અજાનને મોતે મરે છે.

આ હદીસ સાબત કરે છે કે જમાનાના ધમામ વગર
કુરઆન સરીફના ખુદાઈ ધર્મના ભેદો જાણી શકતો નથી. ને
તેથીજ અમે ખરમાઇલીયો ખુદા રસુલના હુકમ મુજબ જમાનાના
ધમામની ઈમા તળે, અમારી ધમાનદારી પુર્ણ સમજીએ છીએ
વળી કોઈ વિદાને એજ બાબતમાં ખેત બાજી કીધી છે કે:—

જો હુજ્જે એહલે બૈત ખ્યાદત હસમ હયે,

અહિંદ તેરી નમાજકો મેરા સલામ હયે.

હુકમાં ઉપસા મુદામો મસ્લામીઓ સમજે છે, ને માને છે,
તે ઉપર જો વિચાર કરશે તો મૈજુદ ધમામવાળો શીરકો સલા-
મતીમાં છે, અને તેવી હદીસ મજ્હુ પેગંબરે આહેમે ફરમાવી
છે કે:—

મહાલ અહલ જૈતી સહીનતન તુહીન રકબદે
ચન્ નળ વમન તખલકઃ અનાહા વ ગરકા.

એટલે મારી એહમેયેત તુહ નખીના વહાણુ બેવી છે ને
તેમાં ચઢશે તે બચશે ને રહી જશે તે હુખી તે ગરક થશે !

આ હદીસ પણ અમો ઇસ્માઇલીયાના એતેકદ મુજબના હાજર
ઇમામને તાબે રહી ઇમાનદારી બજાવનારની સલામતી બતાવે છે.

જેના પાસે મોબુદ ઇમામ અમાસ મુજબ નથી, તેઓ
ઉપલી દરેક આયાત અને હદીસના મુદ્દાને ફેરવે છે અને પોતાની
માનીનતાનું ચોકડું બંધ બેસતું કરે છે. તે તેઓને મુશ્કારક !
પરંતુ અમાસે ખુલાસો અહીં સ્પષ્ટ થાય છે કે, અમો જે
મોબુદ રહેખર (જહેર ઇમામ) ના છાયામાં છીએ. કે એવી રીતે
કાંઈ પણ ઇસ્લામી શીરકો નથી અને તેથીજ અમારા શીરકાના
સિદ્ધાંતો બધા ઇસ્લામી શીરકાની સમજથી અલગ છે.

ઇમામનો અર્થ અમો કુરઆન શરીફ મુજબ ખલિફત-
સ્લાહનો કરીયે છીએ કે જેની યોગ્ય કુરઆનમાં આપી છે. ત્યારે
ઇસ્લામી ખીજ શીરકો વાળાઓ ખલિફત રસુલ ને ઇમામ
માને છે. અને અમારાથી બુદ્દે શિયા શીરકો જે ખલિફતસ્લાહનો
કાયલ છે. પરંતુ તેની મોબુદગીરી બાબતમાં સમજ ફેર છે.
તેથી નિચિત્ર માન્યતા વડે એતેકદ રાખે છે; ત્યારે અમારા
ઇસ્માઇલી શીરકાની માનીનતા ખુદશી રીતે ખુદા અને રસુલના
અચળ ફરમાનો મુજબજ છે. !!!

અમો ખીજ ઇસ્લામી શીરકાને અથવા તેઓના એતેકાદને
ઉતારી પાડવા માગીયે છીએ, એમ નહીં: પણ અમારા શીરકાને
કે જે વગર ઝોટાળાની માનીનતા વાળા અને ઇસ્લામના મુજ
નિરમળ સિદ્ધાંતો વાળા ઇમામે મોખીનના લીધે છે, તેની જહેર
અને મુનાશીક વૃત્તિથી વગાવનારાઓ અને નહીં જાણનારાઓ
જે ગેરમંજૂર કરે છે, તેના ખુદ્લા અને સાચા બવાબ તરીકે
અમારો હેતુ છે. તેથી જે કાંઈ મુશ્કારીક અથવા અશુભભલુ

નાણુસ અમારા આ પ્રયત્નનો ખોટો ઉપયોગ કરી લાગે, તો સારી સમજ વાપરી ને એ બાબતમાં પ્રગટકર્તા મારફત અસહ લખનારને મળી ખુલાસો મેળવવો એમ અરજ છે. અમારા શ્રીરકના સંક્ષિપ્તમાં કરેલ ખુલાસા ઉપરાંત રહેલ ઉભા થતા પ્રશ્નોના ખુલાસાની પણ જરૂર પારીએ છીએ, તેની ટીપ.

પ્રશ્નો—

૧ હિન્દુ ધર્મની બાવના શા માટે?

૨ નમાજ, રોઝા, કુરઆન મુબબ કાં નથી અદા કરતા ?

૩ બંદગી અને બીજી ધાર્મિક ક્રીયા કેવી છે ?

૪ નામદાર આગાખાન ગરીબો પાસેથી પૈસા કેમ લીધે છે ?

૫ નાં આગાખાને પોતાના મુરીદો માટે શું કયું ?

૬ નાં આગાખાન વિલાયતમાં મોટા ખર્ચે રહે છે, ઈંગ્લીસ રૂસ પહેરે છે, ને એક ઓરત છતાં બીજી યુરોપીયન સ્ત્રી શું કામ કરી ?

૭ પ્રીન્સ અલીશા મમામનો વારસો મેળવી શકે કે ?

આ સાતે સવાલોનો ખુલાસેવાર જવાબ ૨૫૪ દલીલો સાથે બીજા પેગ્ફલેટમાં વાંચો. !!!

સમાપ્ત.

 ગઇ તા. ૧૨-૩-૨૬ નાં દિને શ્રી કોટડા 'સાંઘાણી' ખાતે આપણી કાઠીયાવાડની શીયા મમામી મુસ્તાફલીયા કાઉન સીલની ત્રીજી કોન્ફરન્સની બેઠકમાં કરવામાં આવેલી અપીલ ઉપરથી જુદા જુદા ધર્મ પ્રેમી આશામીયો તરફથી જે બાબતોનું આહોકા તરીકે સામટી નકલો ખરીદવાની ઉદ્દેશ દીલથી ઉત્તેજન આપ્યું છે—તેની વિગતવાર તપસીલ ત્રીજી સીરીઝની બુકમાં ઉત્તેજકના નામ અને નકલોની સંખ્યા પ્રગટ કરીશું તે ઉપર સુસ ધર્મપ્રેમીનું ખાસ ધ્યાન ખેંચવામાં આવે છે.

પ્રગટ-કર્તા.

દરેક છપાતી સીરીઝના

જાથુકના ગ્રાહકોનું લીસ્ટ.

નંબર.	નામ.	ગ્રામ.
૨૫૦	મુખી લાલજીભાઈ દેવરાજ,	મુંબઈ.
૨૫૦	શેઠ અલીભાઈ વિસરામ,	સામલા.
૨૫૦	„ અબ્દલામાઈ હીરજી	રાજકોટ.
૨૫૦	„ ઇશ્વારીમભાઈ મુળજી	વાંદરા.
૨૫૦	„ વલીમામદ ઇશ્વારીમ	માણાવદર
૧૨૫	„ હાજીમામદભાઈ રહીમતુલ્લાહ	મુંબઈ
૧૨૫	„ મહેરઅલીભાઈ હરજી મહાવાળા	„
૧૦૦	„ વીસરામભાઈ મુળજી	„
૧૦૦	„ મિશનરી કાનજીભાઈ નાનજી	રંગુન
૫૦	મેસર્સ મજગામ હમદદ પંજેભાઈ	મુંબઈ
૨૫	શેઠ મહમદઅલીભાઈ અલીમામદ	„
૨૫	મુખી કરીમભાઈ કોરજી	„
૨૫	„ મહેરઅલીભાઈ પીરભાઈ	થાણા
૨૦	શેઠ નજરઅલીભાઈ રતનશી	મુંબઈ
૧૦	ધી કાન્ડી મહોલ્લા રટુડન્ટસ લાયબ્રેરી	„
૧૦	મુખી જાફરભાઈ મામદ	„
૧૦	શેઠ અલીમામદભાઈ વલી નાઝર	„
૧૦	„ જાકબઅલીભાઈ જગસીભાઈ વીસરામ	„
૫	„ હસનઅલીભાઈ અલીભાઈ	„
૫	„ બાવા રહીમભાઈ અબાદીન	„

૫	શેઠ	ચતુરભાઈ ભાઈ	મંભઈ રી
૫	„	કરીમભાઈ રહીમ જેનુલાઈદીન	„
૫	„	દેવરાજભાઈ દરજી	„
૫	„	મેઘજીભાઈ મહમદ	„
૫	„	વેલજીભાઈ બાબુલ માવજી	„
૫	મુખી	જાફરભાઈ લખજી	„
૫	શેઠ	નુરમહમદભાઈ મુ. કાસમભાઈ રહીમ	„
૫	„	હાજીભાઈ બહુ મહેરઅલી	„
૫	„	ધયાલીમભાઈ ફતેહઅલી	„
૫	„	મહમદભાઈ નીઝાર	„
૫	„	પદુલાઈ નાનજી કેસવાલા	„
૫	„	નજરઅલીભાઈ કડવા	„
૫	„	અલીમામદભાઈ, ડોસન	„
૫	„	કાસમભાઈ મામદ પ્રાણી	„
૫	„	નજરઅલીભાઈ મામદ પ્રાણી	„
૫	„	રમળનઅલીભાઈ વાલજી	„
૫	„	મહમુદભાઈ અહમદ નાઝર	„
૫	„	મક્કાભાઈ કાનજી	„
૫	„	મુલજીભાઈ જીજી	„
૫	„	વેલસીભાઈ પ્રધાન	„
૫	„	ઉમેદવાર	„

ઉપકાર.

અમોને ઉત્તેજન આપી જેઓએ જાણુકના આહક તરીકે
નામો નોંધાવ્યા છે તેઓનો અત્રે ઉપકાર જાહેર કરીએ છીએ

હાથ લંબાવી સતપંથ સાહિત્યની ઉન્નતિ
 પ્રેમ બતાવવા નમ્ર અરજ છે કે, મારી તરીકે
 અમારી બુકો ખરીદી સ્કુલ કે બીજા સંસ્થામાં
 તરીકે વહેંચાવવી. જે નવી નીકળતી સીરીઝની
 બુક માટે અગાઉથી ઇચ્છા બહુર કરવામાં આવશે
 તે મદદ કરનાર મહસ્થનું નામ મજબૂત બુકમાં
 દાખલ કરીશું.

એકંદરે અમારો આ સાદસ સત ધર્મનો સાહિત્ય
 સેવા કરવાનો અને સસ્તી કીંમતે નાની નાની બુકો
 પ્રગટ કરી અન્ય ધર્મ પ્રેમીઓને સત્ય ધર્મ જ્ઞાનનો
 લાભ આપવાનો તથા અસ લીકકારોને સુગ કરવાનો છે.
 એમ જગતનિવાતા પ્રાર્થના છે.

છપાય છે :

સાહિત્ય સીરીઝ

સીરીઝ નંબર ૫-૬.

૫. આકાશી સાંકળ ૬ રેલ્વે મુસાફર.

દરેક અમારી બહાર પડતી સીરીઝના માટે બધુક
 આહક તરીકે નામ નોંધાવો!!!

છપાય છે-લાલા લક્ષ્મણરાયના નિર્દેશના બવાબ.

છપાય છે-મીસીસ એની બિઝન્ટના નવા અવતારના બાપ-
 ભુનો સચોટ રહીયો - હીંદી જા. ચેતો!!!

ધી ઇસ્માઇલી સાહિત્ય મંડળનો

આ મંડળનો હેતુ એ છે કે જ્યારથી ઇસ્માઇલીયા શીરકાનાં સિદ્ધાંતો અને ધર્મ ગ્રંથો ગુજરાતી લીપીમાં છપાઈ પ્રગટ થવા માંડ્યા છે. ત્યારથી તથા તેનાં પ્રચારકોનાં કાર્યને લઈ જે જે ધાર્મિક બાબતો જાહેરમાં ચર્ચાવામાં આવે છે તેથી સંતપંથ ધર્મના નામે ઇસ્માઇલી આગાખાનની ફીરકા વિષે તરેહવાર ચર્ચા જાહેર અન્ય પ્રજાવર્ગમાં થતી સંભળાય છે, તે અમારા “ઇશાઅતે-ઇસ્લામ”નાં કાર્યની ફતેહમંદ ફાશીશોનાં લીધે અજબ રીતની વિરૂધતા કરતા જોવામાં આવે છે. અને તેની વાતોના ખોરાક તરીકે ફેટલાક ખોજ શિયા ઇમામી ઇસ્માઇલીયા જમાતમાં ગણાતા ખુદ ખોજ લોકોજ સંપૂર્ણ સમજની ગેરહાજરીનાં લીધે જાહેર ટીકાનાં કારણ રૂપ બને છે. તેથી “ઇસ્માઇલી સાહિત્ય મંડળ” તરફથી તેવા દરેક પ્રયત્નોનો “સતપંથ સાહિત્ય સીરીઝ” તરીકે ટુંકા જવાબની થુક મારફતે અટકાવવા અને અમારા શીરકાના નિરમળ સિદ્ધાંતો અન્ય ધર્મ પ્રેમીઓને સમજાય તેવા શુદ્ધ હેતુથી, આ સંસ્થા કાર્ય કરે છે.

“સતપંથ સાહિત્ય સીરીઝ” તરીકે થુકો નફો કરવાના હેતુ વગરજ તદ્દન સસ્તી પડતે કીમત વેચાશે. કે જેથી આ સંસ્થા જેટલો ખર્ચ કરે, તેટલો વસુલ થતાં બીજી વધુ થુકો પ્રગટ કરી શકાય. અને તેટલા માટે, ધર્મ પ્રેમી ગ્રંથસ્થાને આ સીરીઝની થુકો પ્રત્યે

મૂલ્યોનો પુનરુદ્ધાર

પ્રભુદાસ બા. ચટવારી

રાજપાલ, ભામિલનાડુ

